

## Könyvszemle

---

Bölöni Farkas Sándor: *Utazás Nyugat-Európában. Naplótöredék.*  
Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2008. 344 oldal

Bölöni Farkas Sándor *Utazás Nyugat-Európában és Naplótöredék* című munkái 2008-ban először jelentek meg együtt, a marosvásárhelyi Mentor Kiadó kiadásában, az újraindított „Erdélyi ritkaságok” könyvsorozatban. A kemény kötésű, szép kivitelű, közel 350 oldalt tartalmazó könyvet Sebestyén Mihály szerkesztette, a szöveget Gálfalvy Ágnes gondozta, a borítótérpet András Gabriella készítette.

Az „Erdélyi Ritkaságok” könyvsorozatot először 1939 és 1944 között a Minerva Rt. Kiadó jelentette meg Kolozsváron, Jancsó Elemér szerkesztésében. A Minerva kiadó célja egyrészt az volt, hogy megmentse „az elfelejtéstől az Erdély múltjára vonatkozó ismeretlen vagy alig ismert kéziratainkat”, másrészt pedig „a hagyományainkról sokat beszélő, de azt alig ismerő” nagyközönség elé élő példaként állítsa az erdélyi művelődési élet egykori munkásainak erőfeszítéseit.

A Mentor Kiadó több mint hatvan év után, 2007-ben ugyanezzel a címmel, céllal és szerkezettel új sorozatot indított. A tervezett húsz kötet 2012-ig jelenik meg. Az itt szemlézett kötet a sorozat 3. darabja. A kiadó célja tehát azonos a sorozat korábbi szerkesztőjével: visszaemlenni a köztudatba koruk kiemelkedő, haladó szellemű, ám az utókor által méltatlanul elfeledett nagy személyiségeket és írásait. Sokat beszélünk manapság a reformokról, a szabadságról, a demokráciáról, a közjó szolgálatáról, az érdek-érvényesítésről, az európai felzárkózásról. Úgy érzem, ilyen történelmi körülmények között nincs időszerűbb feladatunk, mint hiteles személyiségeket keresni *nemzeti* múltunkban és követendő példaként odaállítani a mai nemzedékek elé. Az „Erdélyi ritkaságok” könyvsorozat épp ezt teszi.

Jogos büszkeség tölt el, ha arra gondolunk, hogy ezek közt a korszakformáló egyéniségek közt találjuk egyik nagy unitárius elődünket, Bölöni Farkas Sándort. „Bölöni Farkas Sándor a nemzeti haladás előfutára volta a szó legtisztább és legmagyarabb értelmében. És a sorsa erdélyi sors volt. Tragédiája, hogy nem érthette meg eszméi részleges diadalát, az 1848-as magyar szabadságharcot” – írta Jan-

csó Elemér. Mikó Imre pedig ezeket mondja róla: „A reformkorszaknak ahhoz a nemzedékéhez tartozott, amely a közjót az egyéni érdek elé helyezte s a polgári demokráciában látta az emberi nem boldogságát megvalósulni.” Az a szabadság- eszmény és reformszellem tehát, amely Bölöni Farkas Sándor keblét hevítette, mit sem veszített aktualitásából. Ennek a szabadság- eszménynek és reformszellemnek a „tetten érése” készítette utazásra hősünket. Különb- ben is – és bizonyára nem véletlenül – „az utazás divatja éppen abban a században kap lábra és válik sok-sok értelmiségi számára kötelező életformává. Így csiszolódik látásuk, vilá- gátfelfogásuk, így nyílik meg szemhatáruk a honi szoros és ellentmondásoktól beárnyékol- tott politikai, gazdasági, társadalmi és művelődési környezet után. Vagy inkább mellérendelődik és hatni kezd „erjesztő” élményeivel, a tapasztalások új- szerűségével és a követendő példák erejével” – írja Sebestyén Mihály a könyv be- vezetőjében. Ugyanott olvashatjuk, hogy Farkas Sándor tudatosan készül a nagy útra: „könyveket tanulmányoz és minden Kolozsvárott (Erdélyben) elérhető for- rást felkutat. Úgy készül erre az utazásra, ahogyan eminens diák a legnagyobb vizsgákra. Tudja: a látnivalók önmagukban nem sokat nyomnak az intellektus latjába, afféle elfutó élmények, feljegyzésük akkor sikeres, továbbadható, huza- mosabb ideig megőrizhető, akkor megragadható igazán, ha értjük is a jelenségek és látottak belső okait, mikéntjé- t, ha a háttértörténetek is felfejthetők... Keresi az eseményeket, nem várja meg, amíg eléje kerülnek, a véletlen testközelbe hozza; sodródik a tömeggel tüntetéseken, és kimegy az utcára szemlélőként, statisztálni a világtörténelem eseményeihez... Minden érdeklő a politikában, minden, amit a polgár cselekszik. A *misera plebs* viszont taszítja, nem tartja jó ötletnek, ha a kék- ruhás munkások (ouvriers), napszámosok beleelegyednek a politikába, szerinte az efféle részvétel az eszmék és változások színvonalának alászállásához vezet.”

Szigethy Gábornak a *Naplótöredék* elé írt előszavában pedig ezt olvashatjuk: „Hivatalnok-előmenetelért küszködik, de hamar eszmél: a szolgálalkú lakájokat kedvelik s jutalmazták a fő- kormányzósági hatalmasok, nem a gondolkodó és ka- rakteres embereket... Pénzzé teszi öröklött apró birtokát, s 1830. november 3-án elindul világot látni. Felkészült utazó: indulása előtt könyveket, térképeket, po- litikai munkákat forgat éjszakánként; beszél és olvas németül, olaszul, angolul, franciául. Útinaplót ír, másfél év múltán utazótáskájában paksaméta papirossal érkezik haza...”

De pillantsunk bele a könyv tartalmába is!

Bölöni Farkas Sándor 1830. december 5-én, Párizsban, az utazás első be- jegyzésében így ír az utazás előtt érzett boldogságáról:

„Az a helyhezét, midőn valaki a maga gyönyörűségére s tanulságára utazni indul és messze és mívelt országokba indul, ha nem hasonlít is azon érzésekhez,

melyeket Montaigne a boldogság culminátióis punctumának nevez, ha nem is hasonlít az ifjú első szerelem órájához, de a boldogság csendes és tiszta örömeinek oly helyhezetéhez hasonlít, melyet az életben, sem az ambíciók ragyogása, sem a hiúság képei, sem a gazdagság csiklándozó szomja nem adhatnak a szívnek”. Öröme azonban hamarosan „ürömrre” fordul. Ezt jegyzi le: „a német, és német-cseh és magyar német Budán elcsüggedt érzéssel lépdeltem végig és eleink árnyékait bosszankodva képzeltem reánk lenézni.” Pesten a gróf Széchenyi István által létrehozott Casino vontá magára figyelmét, ugyanis ezáltal „a nemzeti közérzést és a magyar nyelv terjesztésének középpontját alapította meg”. November 9-én Pozsonyba érkeznek. Ezt írja: „Századok olta Pozsonyban foly az országgyűlése. Itt hozattak a nemzetiség elémozdítására s a magyar nyelv terjesztésére célzó articulusok, s járd végig Pozsonynak utcáit, házait és hivatalait, és seholt a nemzetiségnek semmi nyomára nem találsz! Háládatlan város! mely a nemzet kedvező törvényeit, zsírját és szabadságát használod, és a nemzetiséget megveted!... Kizártad kebledből a magyarnak nyelvét... visszaélsz a magyarnak gyengeségével...” A Pozsonyban látottak miatt bosszúsan fakad ki, talán kissé túlságosan is szabadjára engedve indulatait, érzéseit. Ám mégiscsak fölöttébb hasznos volt látnia a magyar diétát, hogy később összevetesse a francia és angol parlamenttel.

November 13-án Bécsbe érkeztek. Itt azt állapítja meg, hogy a régi gondolkodásmódon semmi sem tud változtatni. November 26-án már Németországban, Strassburgban találjuk, ahol a telegraphot csodálja meg és dicséri az okos találmányt. December 3-án már „Párizsban virradtunk fel ezer szép remény s ezer vágyódások közt” – írja. Párizs valósággal elbűvöli: „De mely különbség Párizs és Bécs között! Mint Pest és Bécs között. Bécs népessége háromszázezer, Párizsé nyolcszázézeren felül. Akármerre fordulj az utcákon, mindenütt a sok nép, a nagy tolongás, s küzdeni kell a trottoirokon, hogy haladhass” – írja. December 9-én a híres Sorbonne Akadémiát látogatták meg, amelynek „professzorai és princípiumai soká uralkodók voltak Európában”. De látván a francia nép dicsőségére emelt oszlopokat ismét szomorúság tölti el szívét, mert eszébe jut az otthon: „Szegény magyar haza! Mutathatod-e te csak egy oszlopát is, csak egy emléket is fiad győzedelmének és dicsőségének majd másfélszáz esztendő olta? Van-e csak egy emléke is vitézségednek, mely a magyar lelkét büszke érzésbe hozza s hazafiúi tűzre gerjessze? A hazai elmaradott állapotokat találóan sumázza a latin közmondással: „Sic vos non vobis mellificatis apes” azaz: „Méhek, fáradtok, mégse tiétek a méz.”

A karácsonyi ünnepet a híres Notre-Dame-ban ünnepelték, de „ezen pompás nagy templomban s másutt és mindenütt, alig szállingózott egynehány hall-

gató” – írja szomorúan. Majd megjegyzi, hogy „a respublika 1793-ban eltörölt minden vallást, és a keresztény vallás ceremóniái helyett az És Innenpét ülték a Mars Mezején s a Notre-Dame-ban. Napoleon megint visszaállította a vallásokat bizonyos modifikációkkal. A Bourbonok osztán megint a régi bigottságot s a jezsuitákat hozták bé. A júliusi revolúció után megint ingadozott a vallás dolga”. Az itt tapasztaltak kapcsán egy tanulságos gondolatot fűz a vallásossághoz: „A legbiztosabb eszköz a vallás iránt meghidegíteni az embereket az, ha őket erővel kényszerítik vallásosnak lenni.”

A St. Geneviève könyvtárban ismét feljajdul és szomorúan állapítja meg ismeretlenségünket a világban: „A szála egyik oldalában mind vallásos könyvek vannak, és nevezetesen a Biblia minden élő nyelven ez világon és mindenféle formátumokban. Végigvizsgáltam őket s figyelmem már várta, midőn a magyar Bibliára is reá akadok – de találsz itt minden nyelven Bibliát, még a vadak számára fordítottat is, de magyart nem! Nemzetemre gondoltam s literatúránkra, felsóhajtottam, s fájdalmas érzés borított el, igen fájdalmas!”

Aztán csak bámulni tudjuk a türelmét, amikor szinte embertelen körülmények között három órát kellett sorban állnia jegyért, hogy az Opéra Françaisban a híres hegedűművész, Paganini virtuóz játékát hallgathassa (itt egyébként érdekes jellemzést találunk a Mesterről). Március 16-án azt írja: „Készülődünk elhagyni Párizst. Nagy különbséget talállok azon gondolatok és érzések közt, melyekkel ez országba léptem, és amelyekkel most elhagyom. Franciaország 40 esztendőök olta minden politikai princípiumok s a szabadság és az elnyomtatás minden princípiumának próbamezeje, s a princípiumok minden nemében tanúsága volt Európának. Küzdöttek itt a természet jussai a despotismussal, az erő a gyengeséggel. A diplomatiának és politikának egy fogása és egy pályája sem maradt próbálatlan. A fanatikus vallásosságot határtalan atheizmus váltotta fel. Az aristocrátiát és a democratismus leghatártalanabb nemei dulakodtak egymással. A dicsőség legragyogóbb pályájáról Napoleon alatt, a szolgaság s megaláztatás porába borult a restauráció után. És éppen azért, mivel a francia ennyi és ily soknemű rollot játszott, hasonló is a színjátzókhöz. E nemzet mindég ideálban él, örökös változást s megrázkódtató történeteket kíván, mint a kacér asszony; köntösével gondolkozását is hamar változtatja.” Március 24-én már Belgiumban találjuk. Itt sajnálattal állapítja meg: „Amit Párizs csinál, azt csinálja Brüsszel, s Brüsszel után csinálják a többi belga városok... ami ott nagyban történik, az visszhangzik itt kicsinben”. Belgiumból Hollandiába vezetett útjuk. Megállapítja, hogy „a hollandusok nagyon dohányoznak, mint a magyarok”. Hollandiának nem adott a természet semmi szépséget – írja április 10-én –, de azt a mesterség és szorgalom bámulatossá tette. Óriási munkával tartják fel ezek a vizet, temér-

dek gátakkal,... majd az egész Hollandia kanálisból áll s a legkisebb falnak is mindenfelé kanálisa van, mint nálunk az utak.” Majd egy olajütő malmot néztek meg, melyben „repcsényből és lenmagból készítik az olajat szórnyű nagy kvantitásban. Megnéztük ezen szélmalomnak egész constructioját” – írja. Hollandiában egy vízimalom sincs, mind szél működteti őket, állapítja meg végül.

Hollandiából Londonba vezetett útjuk. A tengeri út nagyon megviselte. Így ír: „Felvirradt végre a várt reggel, felvászorogtam a hajóra, a szél most is nagyon fűtt, de már messzére látszottak az Anglia partjai. Az étel osztán lassanként meghozza a régi állapotot, de mégis kedvetlen a létel. Akárki mit mond is a tengeri utazásról, experiencának ugyan jónak találom egyszer, de kellemetesnek éppen nem találom.”

Április 24-én, egy vasárnapon a következőket veti papírra: „Egy a legnevezetesebbek közül, ami Londonban az idegent meglepi, a vasárnap. A zsidó nem tartja nagyobb pontossággal és hívséggel a vasárnapot, mint az angol. El van halva minden utca, minden kereskedés, csak a templomba menők tolongását látni mindenütt.” A South Place-en „az unitarian templomba mentem – írja –, hol Fox úr prédikált, a ceremóniák ugyanazok, mint nálunk, azon különbséggel, hogy a pap eleitől fogva a katedrában ül, alatta egy kisebb katedrában a kántor. A pap előtt egy veres bársony párna van, melyen a Bibliája áll és prédikációja.” Itt részletesen leírja, hogyan fűtik és világítják a templomokat. Este egy volt unitárius papnál szálltak meg, aki másnap elvitte a Unitarian Committee gyűlésébe, ahol tisztelettel fogadták és tudomására hozták, hogy „általam kívánják fenntartani az erdélyi atyafiakkal való közösülést” – vagyis a kapcsolatot.

Bölöni Farkas Sándor igen figyelemreméltónak tartja az angliai parlament szerveződését, amely a brit nemzet szabadságát annyi századon át fenntartotta. Megállapítja, hogy „a magyar diéta organizációja” és a sarkalatos törvények – legalábbis írott formájukban – sokban hasonlítanak az angolhoz, de „a resultátumok különbözőleg mutatták magokat. Nálunk az Andreanum Diploma és Angliában a Magna Charta kelése majdnem azon egy időre esnek, s majdnem azon pontokat foglalják magokban. Anglia a maga Magna Chartáját máig is üveg alatt tartja a British Museumban, s azt mint szent ereklyét tiszteli, annak minden pontjához betű szerént tartja magát, s őrzi és megtartatja, mint személyes szabadságának szent palládiumát. De mű az Andreanum Diplomának articulusaitól ... elállottunk... és magunkot öfelsége lelkiismerete kezességére bíztuk.” Ám észreveszi a hibákat, a visszasságokat is. Július első napján a parlamentben a következő gondolatokat jegyzi le: „Ha azon okokat végignézzük, melyek Franciaországban az első revolutiót szülték volt, szinte mindazokat megtaláljuk Angliában. Az arisztokratizmus és a nép között való ellenkezés a legnagyobb pontra

hágva, elterhelve a nemzet adóval, nyomva egynehány arisztokrata által, talám csak a Reform Bill kivitele mentheti meg e nemzetet a nagy változástól” – állapítja meg. Anglia alkotmányának elmélete igen magasztos, s „aki e nemzet practis állapotját nem ismeri, igenis azt hiszi, hogy ott a szabadság, jóllétel s minden egyes ember boldogsága a legszebb virulatjában van, de ezen konstitutió csak a nemzet egy igen kevés részének kedvező; a nagy rész ki van zárva azon hasznok- és jótételekből, melyeket a konstitutió ígérni látszik. A vagyon csak egynehánynál van, a többi szigorog és rongyos, és mégis az adó terhe legsúlyosabban nyomja őket, mert nincs csak egy artikulusa is az élelemnek és commoditásnak, melyre temérdek adó ne lenne vetve.” Itt pedig egy parlamenti gúnybeszédet idéz: „Adó, nehéz adó minden articulusról, mely szánkba menyen, mely testünket fedi, s mindenről, mi lábunk alatt van / Adó mindenről, ami kedves a nézésnek, hallás, érzés, szaglás, ízlésnek / Adó, a melegedésről, a világitásról s a házi bútorokról...”, majd így fejezi be: „És a haldokló angol, midőn keveri orvosságát, melyet 7 p[ro]centtel fizetett, azon kalányba, melyért 15 p[ro]centet fizetett, visszarogyik abba az ágyba, melyért 22 p[ro]centet fizetett, megteszi testamentumát egy 8 fontos stemplezett papirosra, s kiadja lelkét azon patikárius karjai közt, ki 100 fontot fizetett azon jussért, hogy őtet kiorvosolhassa a világból. Azután minden vagyonából 10 p[ro]cent lehúztatik. Megfizet a halottvizsgálónak. Nagy summát ad, hogy a cinterembe temethessék; azután virtusai altalhyatnak a maradéknak egy adózott márványkőn, eltakaríttatik elei hamvaihoz-hogy többet ne adózzon.”

Az 1831. július 21-i bejegyzés az utolsó, amelyben a hazautazásukról kapunk tudósítást: „Reggel lejöttünk a London Dockba, hol a hajónk már készülődésben volt. Gyűltek az utazók.”

Jancsó Elemér, az *Utazás Nyugat-Európában* első kiadója úgy publikálta a könyvet, hogy az amerikai út visszfénye rávetült a szövegre, hiszen az irodalmi kánon és emlékezet az amerikai út megörökítőjeként tartja számon Bölöni Farkas Sándort. De ennek igazolására hadd álljon előttünk egy rövid jellemzés a műről: „Kapós portéka az *Utazás*, hamarosan újra megjelenik (ezer példányban!), és bár 1835 szeptemberében már a tiltott könyvek listáján szerepel, s csak Erga Schedam, azaz külön engedéllyel lehet olvasni, ezuttal a hatalom elkésett: a könyvesboltokban nincsenek már bezúzható példányok, s Bölöni jogos (titkolt) büszkeséggel jegyzi naplójában: »azt hiszem, hatott a méreg, s a tiltással csak ingereltetik«. Méreg volt az *Utazás*: szabadságáhitattal, demokrácia-mámmorral ingerelte a zsarnokság bénult alattvalóit. Bölöni Farkas Sándor könyve hirdette: van ország, ahol nem felkent királyok, töppedt agyú hivatalnokok, eszmével-hittel kereskedő lakajok uralkodnak; lehetséges emberi közösség, amely nem ismer-

ri a születés kiváltságait, s előmenetelre tehetség és rátermettség ad jogot; létezik boldog társadalom, melyben alkotmányos joga mindenkinek független országa dolgában szabadon szólni. Méreg volt az *Utazás*: megkívántatta Magyarországon az emberekkel a szabadságot s demokráciát.” (Szigethy Gábor: *Az utazó*).

Jancsó Elemér annak idején lemondott az angliai rész közzétételéről.

Az *Utazás Észak-Amerikában* című könyv nyugat-európai fejezeteire sokáig úgy tekintettek, mint afféle bevezetőre, holott önmagában is megáll – és meggyőződhattünk, hogy szép és színes olvasmány!

De térjünk át a *Naplótöredékre!* „Naplójában, mely az utazást követő harmadik évben születik hányattatások, testi-lelki tusák közepette, Bölöni Farkas Sándor sok mindent elárul magáról, amire különben az életrajzírók soha nem jöttek volna rá, hiszen az efféle igazán személyes napló, vallomásos önboncolás még ritka irodalmunkban a 19. század elején. Farkas Sándor is kísérletképpen veti papírra gondolatait, vívódásait: rendszertelenül, pillanatnyi benyomások hatására sebtiben jegyzi fel; s mikor az év végén visszaolvassa, nem kis fanyalgással veszi tudomásul, túlságosan őszinte volt. Már-már hajlik a megbánásra, sőt arra, hogy összetépi, tűzbe veti a lelki diáriumot, de az öntetszés, az olvasó előtt felsejülő művészi érték és a szöveg csiszolatlan lélektani hitelessége, az irodalom szeretete, az alkotás tudatossága szerencsére meggátolja abban, hogy vallomásos romantikánk ösztövérebbé váljon egy napló hiányától” – írja Sebestyén Mihály.

A *Naplótöredék* 1835. január elsejei bejegyzéssel kezdődik. „Azon pillanatok közt, melyek alatt néha az élet mulandóságára gondolunk, megfutott pályánkra visszatekintünk s a jövőendő eleibe sóhajtunk, talán a legérdekesebbek az esztendő utolsó estvéje pillanati!... Ily pillanat vala nekem az 1834ik év utolsó estvéje. Életemnek 40ik esztendejébe lépém. Érzem, nem sok van még hátra, s mely keveset teheték eddig! Végigtekinték ezen esztendei történeteimen, érzelmeim s helyhezeteimen s elmerültem a múltnak boncolgatásában. Szoros számvétellel vizsgáltam tetteimet. Igenis, találtam azok közt némelyeket, melyek nyugtatták keblemet, hogy mint becsületes ember s becsületes hazafi viselém magamot, – de találék sok vonást is, igen sokat még, mik piríták lelkemet! Találtam, hogy nem tisztán járék el minden dologban, hogy hiúság vala sok cselekedetim rugója, hogy restségem miatt magam s a közönség iránti sok kötelességim elmúlattám. De találtam nehéz szenvedésim vonásira is, megvettetéseim, hátratételéseim s lealáztatásom vonásira, s ezekhez hazánk kedvetlen sorsán való aggodalmimra, s a sorsnak azon csudálatos elegyítékére, hogy múlt esztendei pályám alatt sok hazafiak s jelesebbek becsülését és figyelmét megnyertem, míg némelyeknek azalatt bosszús gyűlölségét vontam magamra!” 1836. január 7-én pedig így fejezi be naplóját: „ma is naplóm nézegetésével foglalatoskodám, s most egészen más

oldalú gondolatok keletkezének bennem. Még eddig senkivel nem közlöttem ezeket, de hátha történetesen politicus vagy vallásos bigottak kezébe kerülhet? Ez sok gyengémet, szívemnek sok titkát s gondolatimnak oly egyenes kifejezését foglalja magában, melyek csak önmagának megvallhatók. Könnyen visszaélhetnének velem, s szamarak előtt neveltség tárgya is lehetnék. De igen sajnálom megválni tőle, s búsulnék, ha elveszne. Nem tudom, neveltséges vagy borzasztó dolognak nevezzem-e helyzetünket, hogy az embernek félnie kell önmaga számára is egész tisztaságában leírni gondolatit és érzelmeit? Ekként kell-e kétszíniséghez szoktatnunk magunkot még magános elmélkedéseinkben is, s megcsalni magunkot, a világot és az istent is? Valóban neveltséges félelem lepett vala meg. Haboztam, ha folytassam-e tovább vagy ezt is tűzbe vessem? Meglehet később elégetem, de most sajnálom megválni tőle..”

Böloni Farkas Sándor naplója eredeti formájában olvasható, helyesírási és egységesítő írásképi korrekciók nélkül. A mű a szó legszigorúbb értelmében *napló*, amelyet szerzője *nem szánt a nyilvánosságnak*, művészi alkotássá nem formálta, így esetlegességeivel, rögtönzött mondat- és szószerkezeteivel, latinos és sajátos képzésű szavaival együtt hű tükre egy 19. századi kiváló magyar gondolkodásának, egyéniségének.

Az *Utazás Nyugat-Európában* című részhez Sebestyén Mihály írt előszót, ám olvasható Jancsó Elemérnek a korábbi kiadáshoz (1943) írt bevezető tanulmánya is. A kötet második része a szerző *Naplótöredékét* tartalmazza. Alapul a Magvető Kiadó Szigethy Gábor szerkesztette 1982-es kiadása szolgált. A korábbi kiadásához írt előszó tehát itt is olvasható.

A kötet két részéhez összevont névmagyarázatot és szómagyarázatot készített Sebestyén Mihály és Gálfalvi Ágnes. A bevezető tanulmányok emelik a könyv szellemi rangját és emellett életrajzi összefoglalót is adnak az olvasónak.

A Mentor Kiadónak és a kiadásért felelős Káli Király Istvánnak csak gratulálni tudunk a sorozatban megjelent munkáért és bízunk abban, hogy sokan kedvet kapnak majd a könyv elolvasására. Szeretettel és bizalommal ajánlom a könyvet minden kedves olvasónak!

JÓZSA ISTVÁN LAJOS

## Egyházi élet – Hírek

---

### *Az Egyházi Főhatóság tevékenysége*

■ Április 24-én volt egyházunk legfőbb végrehajtó testülete, az Egyházi Képviselő Tanács 2009. év I. negyedévi rendes ülése Kolozsváron. Tárgysorozatáról kiemelkedtek az alábbiak: a székelykeresztúri iskolaépületek bérleti szerződésének meghosszabbítása a Berde Mózes Unitárius Gimnázium javára, határozat a lelkészképzés mesteri fokozata megszerzésének formájáról, bizottság kiküldése az egyházi stratégiai terv megírására, bizottság kiküldése a szejkefűrdői unitárius találkozó megszervezésére, határozat az államvédelmi szervek egyházi életbe való beavatkozása feltárásának folyamatáról és mások.

■ Az Egyházi Képviselő Tanács július 3-án tartotta II. évnegyedi rendes ülést Marosvásárhelyen, a Kövesdombi Unitárius Egyházközség tanácstermében. Napirenden szerepelt többek közt Bálint Benczédi Ferenc püspök beszámolója egyesült államokbeli útjáról, az egyházi stratégiai tervezés háttérdokumentumának véleményezése, a felekezeti középiskolák beszámolója a frissen zárult tanévről, az egyházközségi közigazgatási és pénzügyviteli szabályzat, a szejkefűrdői unitárius találkozó 2009. évi megszervezése, valamint beszámoló az államvédelmi szervek egyházi életbe való beavatkozásának feltárását előkészítő bizottság tevékenységéről.

### *Egyházköri munka*

■ Június végén idén is az egyházköri közgyűlésektől volt hangos egyházi közéletünk. Június 20-án a kolozs-tordai egyházkör Alsófelsőszentmihályon, a marosi egyházkör Nyomáton, a székelykeresztúri egyházkör pedig Korondon tartotta meg közgyűlését. Június 27-én a kükküllői egyházkör közgyűlése Bethlenszentmiklóson, a székelyudvarhelyi egyházköré Székelyderzsben, a háromszék-felsőfehéri egyházköré pedig Szentivánlaborfalván volt. A közgyűléseken a 2008. évi számadás mellett rendkívüli téma volt a stratégiai bizottság által előkészített stratégiai háttérdokumentum közvitára bocsátása.

### *Lelkészképzés*

■ 2009 húsvétján a teológiai hallgatók újra legációk szolgálatra mentek. Ez alkalommal a következő egyházközségek fogadtak légátust: Barót, Brassó, Dicső-